

Çocuğunuzun Yeteneklerinin Farkında mısınız ?

Çocukların yeteneklerini, ilgi alanlarını keşfetmelerine nasıl yardımcı olabiliriz?

Önce size geçen yaz tanıştığım bir öğrenciden bahsederek başlamak istiyorum. Kutlay geçen yaz başında bana geldiğinde ilkokul 1. sınıfın son günlerindekiydi ve bütün bir sene ne sayıları ne de okumayı öğrenebilmişti. Onunla sohbetimiz sırasında, sokakta misket, çomak gibi oyunlar oynamayı, fırlıdak çevirmeyi, koşmayı, ağaçlara tırmanmayı ve bir de resim yapmayı çok sevdiğini öğrendim. Okumayı öğrenmek için Kutlay'ın önünde 3 ay gibi kısa bir yaz tatilinin olması dezavantajdı. Ama buna karşın benim elimde Kutlayla ilgili çok önemli ipuçları vardı. Kutlay'ın ilgi alanları. Yani diğer bir deyişle onun yetenekleri ve kuvvetli olduğu zeka alanları.

Annesinin getirdiği hece kitaplarını geri vererek onları bu yaz hiç kullanmayacağımızı ve bütün yazı oyun oynayarak geçireceğimizi söyledim. Öyle de yaptık. Kutlay, sayıları hoplayarak ve zarla oynanan oyunlarla, renkleri; renkli mikado çöpleriyle, heceleri ve kelimeleri resimler ve hafıza oyunları oynayarak öğrendi. Bol bol resim çizmesi yazısını düzeltmesine yardımcı oldu. Masal kitapları, Kutlay'ın hayvanlar alemini, taşıtları, şekilleri, ağaçları, çiçekleri, denizleri, gökyüzü ile yıldızları ve kavramları öğrenmesine yardımcı olurken okumasını da iyice pekiştirdi. Masal kitapları ile Kutlay farklı dünyalara gitti ve farklı insanlar ve çocuklar tanıyarak onlar hakkında kendi düşünce ve duygularını ifade etti, onların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalıştı. Herşeyden önemlisi Kutlay öğrenmekten zevk almaya başladı. Öğrendikçe kendine olan özgüveni arttı.

Yeteneksiz çocuk yoktur, yetenekleri ortaya çıkarılmamış çocuk vardır. Hepimizin Çoklu Zeka Teorisiyle tanıdığımız Prof. Dr. Howard Gardner ve Çoklu Zeka'nın sınıflarda uygulanması ve öğrenme ile ilgili pek çok kitabın yazarı eğitim bilimci Dr. Thomas Armstrong bu yetenekleri zeka olarak adlandırmaktadırlar. Thomas Armstrong sporda başarılı olan ya da çok güzel piyano çalan birisine yetenekli derken neden matematik problemlerini zehir gibi çözen birisine zeki dediğimizi sorarak dikkatleri ikisi arasında hiç bir fark olmadığına çekmek istiyor. Zekamızı sadece matematik problemi çözmekte değil basket maçı yaparken ya da bir müzik aleti çalarken de kullandığımızı, diğer bir deyişle spor ve müzikte de başarılı olmak için zekanın gerektiğini söylüyor. Armstrong yeteneklerin hepsini zeka diye adlandırıyor. Bu zeka alanları; dilsel zeka, görsel zeka, matematik zekası, bedensel zeka, müzik zekası, doğa zekası, sosyal zeka ve içsel zekadır.

Yeteneklerin oluşmasında ve gelişmesinde, diğer bir deyişle zeka alanlarının gelişmesinde etken bazı faktörler vardır. Bunlardan ilki kalıtımsal faktörlerdir. Örneğin; anne ve babası müzisyen olan bir çocuğun müziğe yetenekli olması kalıtımsaldır. Diğer faktör, çocuğun içinde bulunduğu ortamla ilgilidir. Eğer anne ve babası müzisyen olan çocuk herhangi bir sebeple aile ortamından ayrı kalmış ve müzikle ilgilenmemişse bu yeteneğini geliştiremez. Yeteneklerin ilk keşfedildikleri ve geliştirildikleri yer aile ortamıdır. Daha sonra çocuk aile içinde geliştirdiği yetenekleriyle okula başlar ve gelişme burada da devam eder.

Çocukların ilgi alanlarını keşfetmelerinde ve yeteneklerini geliştirmelerinde onlara yardımcı olmak için önce onları yakından tanımamız ve ihtiyaçlarına karşılık vermemiz gerekir. Resim yapmaya ilgi duyan bir çocuğa pasteller, renkli kalemler ve kağıt sağlamazsak bu çocuk resim yapma yeteneğini geliştiremez. Bunun yanı sıra kendisine sürekli masal kitapları okunan çocuğun kelime hazinesi zengin olur. Okumaya istekli ve daha yatkın olur. Kısacası yeteneklerin gelişmesinde çocuğa tanınan imkanların rolü çok büyüktür.

Çocuklarda öğrenmeyi zorlaştıran ve kolaylaştıran etmenler nelerdir?

Kutlay örneğine geri dönelim. Bazı ailevi nedenlerden dolayı anne ve babası Kutlayla pek ilgilenememişler. Okula başlayana kadar kendisine masal anlatılmamış, resimli kitaplar okunmamış, sayılar, renkler, şekiller, kavramlar ve şarkılar öğretilmemiş. Buna karşın Kutlay sürekli sokakta oynama fırsatı bulduğu için bedensel yetenekleri gelişmiş hareketli bir çocuktur. Kutlay öğretmeni tarafından anlaşılamadığı için sınıfta bedensel yeteneklerini kullanmasına izin verilmemiş ve öğrenirken hareketsiz ve sessizce oturması beklenmiştir. Bu da Kutlay'ın öğrenmesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kutlay gibi bedensel zekası gelişmiş çocuklar yerlerinde çok uzun süre oturamaz ve öğrenirken hareket etme ihtiyacı duyarlar. Bedensel zekaları gelişmiş çocuklar tüm vücut ve ellerini kullanma kapasitesine sahiptir. Kendilerini ifade ederken bedenlerini çok başarılı olarak kullanırlar (mimik, jest, pandomim, dans, spor). Ellerini yeni birşeyler üretme ya da yaratmada kullanma yetenekleri vardır (kesme, yapıştırma, heykel, seramik). Kutlay'a öğrenirken, yerinde sessiz ve hareketsizce oturmak yerine, harfleri kesme ve yapıştırma, sayıları zıplayarak sayma, renkleri renkli toplarla oynayarak öğrenme şansı verilseydi, yani öğrenirken kendisinde kuvvetli olan zeka alanını (bedensel zeka) kullanma şansı verilebilseydi öğrenme Kutlay için zevkli ve daha kolay olacaktı.

Her çocuğun farklı ilgi ve yetenek alanları vardır. İşte çocukların bu ilgi alanları ve yeteneklerini etkili birer araç olarak kullanmalarını sağlayarak onların daha kolay öğrenmelerine yardımcı olabiliriz. Örneğin görsel yanı güçlü, çizmeyi seven, resimler ve şekillerle öğrenebilen bir çocuğun, çözmekte zorlandığı matematik problemlerini anlayabilmesi için o çocuğun görsel yanı bir araç olarak kullanılabilir. Bu çocuğa anlamakta zorluk çektiği matematik problemi şekiller ve resimlerle anlatıldığında ya da problemi resimlendirmesi istendiğinde daha kolay anlayacak ve çözecektir.

Müziksel Zekası gelişmiş olan bir öğrenci öğrenmekte zorlandığı sayıları, çarpım tablosunu ya da gezegenlerin adlarını bir şarkıyla çok daha kolay öğrenecektir. Sosyal zekası gelişmiş bir çocuk öğrenirken konuşma ve paylaşma ihtiyacı duyar. Sınıfta öğrendiklerini arkadaşlarına anlatırken tekrarlama fırsatı bulan sosyal zekası gelişmiş çocuğun öğrendikleri kalıcı olur.

Anne babalara düşen görevler nelerdir?

Her çocuk birbirinden farklıdır. Anne ve babalar kendi çocuklarını başka çocuklarla karşılaştırmamalı, kendi çocuklarını yakından gözlemleyerek ve onlarla konuşarak onların neleri sevip sevmediklerini, nelere ilgi duyduklarını ve yeteneklerini keşfetmelidirler. Çocukları sevmedikleri şeyleri yapmaya zorlamak yerine sevdikleri şeylerle ilgilenmelerini sağlamalıdır. Ebeveynler çocukların değişik etkinliklere katılmasını sağlayarak kendi ilgi alanlarını keşfetmelerine yardımcı olabilirler.

Benim ailelere önerim, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmeleridir. Her akşam uykudan önce kendisine masal kitabı okunan çocuk hem anne ve babasıyla güzel vakit geçirmiş olacak hem de kitapları ve okumayı severek zamanla dil yeteneğini geliştirecektir.

Parkta oynamak her çocuk için çok zevklidir. Parka yürüyüş yaparken yol boyunca sohbet etmek, ağaçları, çiçekleri ve yaprakları incelemek çocuğun doğaya ilgi duymasını sağlayacaktır. Birlikte top oynamak, ip atlamak, sallanmak, koşmak çocuğun bedensel yeteneklerini geliştirecektir. Çocuğunuzun arkadaşlarını haftasonu eve çağırmasına ve bu küçük partiyi kendisinin organize etmesine izin vermeniz onun sosyal becerilerini geliştirmesine yardımcı olacaktır.

Ailecek tatlı tatlı sohbet ederek büyük bir kağıdın üzerine yapacağınız resmi planlayıp sonrada yaptığınız resim ve kullandığınız renkler hakkında konuşmak sanata atılan ilk adım olacaktır. Alışveriş gününüzü çocuğunuzla birlikte geçireceğiniz özel bir gün haline dönüştürebilirsiniz. Birlikte alışveriş listesi hazırlamak, markete hangi yoldan gideceğinizi

planlamak ve birlikte alışveriş sepetini doldurup ödeme yaptıktan sonra paranın üstünü hesaplamak çocuğunuzun hem dil hem de matematik yeteneğini geliştirmesine yardımcı olacaktır. Bu örnekler çoğaltılabilir. Kısacası ebeveynler, çocuklarına yeteneklerini ve ilgi alanlarını keşfetmelerinde ve geliştirmelerinde çeşitli etkinlikleri birlikte uygulayarak yardımcı olabilirler.

Eğitimcilere düşen görevler nelerdir?

Çocukların, kendilerini tanımaya, yeteneklerinin farkına varmaya, oldukları gibi kabul edilerek sevmeye sayılmaya, öğrenmeye, kendilerine güven duymaya, başarılı ve mutlu olmaya ihtiyaçları vardır.

Eğitimcilerin bu ihtiyaçlara karşılık verebilmesi için unutmamaları gereken şeyler:

- Çocukların birbirlerinden farklı oldukları,
- Her birinin farklı yetenek, farklı ilgi alanları ve farklı öğrenme kapasitesine sahip olduğu,
- Her birinin farklı yollarla öğrenip farklı öğrenme ortamlarına ihtiyaç duydukları,
- Uygun öğrenme ortamı sağlandığında başarısız öğrencilerinde de mutlaka yetenekleri çerçevesinde başarıya ulaşacaklardır.

Halen okullarımızın pek çoğunda öğrencilerin sadece dil ve matematik yeteneklerini geliştirmeye yönelik geleneksel eğitim sistemi ön plandadır ve bu da diğer yeteneklerin geliştirilememesine sebep olmaktadır. Buna karşın bütün yetenek ve zeka alanlarına hitap eden farklı öğrenme tekniklerinin kullanılması ile her öğrenciye eşit öğrenme şansı verilebilir.

Anne baba ve eğitimci üçgeninde iletişim nasıl olmalıdır?

Öğrencilerin ilgi alanlarını ve yeteneklerini belirlemede okulların uygulaması gereken yöntemlerden bazıları,

- Çoklu zeka anketi uygulayarak öğrencilerin kuvvetli ve zayıf oldukları yanlarını görmelerini sağlamak (örnek ankete www.oncecocuklar.com sitesinden ulaşılabilir).
- Öğrencileri gözlemleyerek nelere ilgi duyduklarını keşfetmek.
- Öğrencilere ait ürünleri (resim, şiir, yazı, katıldıkları faaliyetler vs) toplayarak başarılı oldukları alanları tespit etmektir.

Bunların sonucunda okulun (öğretmenin), öğrencinin ailesiyle görüşerek okulda alınan sonuçları aileyle paylaşması ve onların da görüşlerini alması oldukça önemlidir. Okul ve ailenin işbirliği içinde olması, her iki tarafın da çocuğun öğrenmesiyle ilgili ortak çaba içine girmesini sağlar. Bu da öğrencinin öğrenmesini olumlu yönde etkileyecektir.

Nuran KANSU

*** Bu makale Çocuk ve Aile Dergisi'nin Nisan 2005 sayısında yayınlanmıştır**